

بسم الله الرحمن الرحيم

Haber-Yorum

Moskova Formatı, ABD'nin Politikalarıyla Uyumlu Olarak Şekillendirilmiş Olup

Taliban'ı ve Siyasal İslam'ı Kontrol Altına Alma Yönünde İlerlemektedir

Haber:

Moskova formatının sekizinci toplantısı, 5 Ekim 2026 tarihinde Moskova'da gerçekleştirildi. Afganistan, Rusya, Çin, İran, Hindistan, Pakistan ve Orta Asya ülkelerinin temsilcileri, Afganistan'daki siyasi ve ekonomik durumu, terörle ve uyuşturucuyla mücadeleyi ve bölgesel işbirliğini ele aldılar. Ayrıca Afganistan ile Pakistan arasındaki gerilimler ön plana çıkarken, Emirhan Muttaki anlaşmazlıkların diyalog yoluyla çözülmesi gerektiğine vurgu yaptı. Sergey Lavrov da yabancı askeri altyapının Afganistan'a ve komşu ülkelere geri getirilmesine karşı çıktı.

Yorum:

Moskova formatı, 2017 yılında, ABD de dahil olmak üzere büyük güçlerin genel stratejilerini değiştirdikleri koşullar altında şekillenmişti. Artık esas olarak İslam beldeleri ve "terör"le mücadeleye odaklanmak yerine, Hint ve Pasifik bölgeleri ile Çin'i kontrol altına almak en büyük öncelik haline gelmiştir. Diğer taraftan ABD, İslam beldelerinde bir başarısızlıkla karşı karşıya kalmış ve buralardan onurlu bir şekilde çekilmeyi arzulamaktadır. Bu nedenle, Taliban hareketiyle siyasi bir diyalog kurulması gerektiği sonucuna varmıştır. Nitekim Nisan 2017'deki toplantı, Taliban hareketini Afgan hükümetiyle doğrudan müzakerelere girmeye çağırıyordu. Dolayısıyla Moskova'nın ilk hedefi, o dönemde Washington'un hedefi olan Taliban'ı müzakere sürecine dahil etmekle örtüşürken aynı zamanda Rusya diplomatik girişimini ve bağımsız rolünü pekiştirmeye çalışmaktadır.

Bu örtüşme, Kasım 2018'deki ikinci toplantıda daha da belirgin bir hale gelmişti. Zira ABD, Moskova Büyükelçiliği'nden üst düzey bir temsilciyi gözlemci sıfatıyla göndermiş ve ABD Dışişleri Bakanlığı, barış sürecini kolaylaştırmak amacıyla ilgili taraflarla iş birliği yapmaya hazır olduğunu açıklamıştı. Bu nedenle Moskova formatını, en başından itibaren bütünüyle ABD karşıtı bir proje olarak değerlendirmek zordur. Aynı zamanda Rusya'nın; kendi nüfuz alanı etrafındaki ABD askeri varlığını azaltmak, istikrarsızlığın Orta Asya'ya sıçramasını önlemek, İslami grupları kontrol altına almak ve bölgesel güvenlik düzenlemelerindeki konumunu korumak gibi kendi çıkarları da söz konusudur.

Taliban'ın kontrolü ele geçirmesinden sonra formatın işlevi değişmiştir; zira artık hedef Taliban'ı müzakere masasına oturmaya zorlamak değildi, çünkü Kabil'de iktidarı kontrol eden zaten Taliban'ın kendisiydi. İşte o zamandan bu yana tartışmanın eksenini; yeni hükümetle ilişkiler kurma, sınır güvenliği, "İslami

aşırırcılığın” kontrol altına alınması, uyuşturucuyla mücadele ve ekonomik ilişkilere kaymıştır. ABD bu aşamada formatın toplantılarına katılmamıştır; ancak mevcut kanıtlar Washington'ın bu çerçeveyi doğası gereği kendisine düşman bir yapı olarak gördüğüne işaret etmemektedir.

Son yıllarda Rusya ve Çin, Batılı askeri üslerin ve altyapısının Afganistan'a geri dönmesine açıkça karşı çıkmıştır. Bununla birlikte bu, Moskova formatını ABD karşıtı bir bloğa dönüştürmemektedir. Nitekim onun üyelerinin yapısı heterojendir ve bazı yöneticileri ABD politikalarına tabidir; zira Hindistan, Pakistan ve Orta Asya ülkeleri, Amerika Birleşik Devletleri, Rusya ve Çin ile farklı düzeylerde ilişkilere sahiptir. Dolayısıyla böyle bir grup içinde ABD politikasına karşı tam bir birlik sağlamak zordur.

Bu toplantıların ana eksenlerinden biri de "terörle" mücadeleydi. Nitekim resmî söylemdeki hedef; Afgan topraklarının başka ülkelere karşı kullanılmasını engellemek ve Müslümanların İslam temelinde yeniden iktidara gelip Hilafetlerini kurmalarını önlemek için siyasal İslam'ı dizginlemek olmuştur. Bu nedenle "terörle mücadele" mefhumu, sadece DEAŞ ile mücadele etmenin ötesine geçerek; ulus devlet sistemine ve mevcut bölgesel dengeye meydan okuyan, statükoyu İslam lehine değiştirmeyi hedefleyen siyasal İslam'ı ve İslami hareketleri kontrol altına almanın bir aracına dönüşmüştür.

Bu açıdan bakıldığında, Taliban'ın bölgesel mekanizmalara dahil edilmesi iki amaca hizmet etmektedir; zira bir yandan bölgesel güçler, ekonomik teşvikler, siyasi katılım ve güvenlik baskısı yoluyla Taliban'ı mevcut düzene entegre etmeye çalışırken; öte yandan ise Taliban'dan, bölgedeki İslamcı grupların ve siyasal İslam'ın faaliyetlerini engellemesini istemektedir; nitekim son toplantıda yaşanan Afganistan-Pakistan gerginliği bu çatışmanın belirgin bir örneğidir.

Taliban açısından Moskova formatı; siyasi izolasyonunu kırmak, ticareti genişletmek, yatırımları çekmek ve bölgesel etkileşimlerdeki konumunu sağlamlaştırmak için bir fırsat olarak görünmektedir. Ancak bu faydaların kendisi bir bedel gerektirmektedir; zira Taliban bu çerçevelere ne kadar çok entegre olursa, mevcut sistemin fikrî, güvenlik ve siyasi kurallarını kabul etmesi yönündeki baskı da bir o kadar artacaktır.

Afganistan sorunu, bölgesel güçlerin kendi çıkarları doğrultusunda tasarladığı formatlara daha fazla katılım sağlanarak çözülmeyecektir. Nitekim bu çerçeveler, Müslümanları ve ülkelerini yalnızca ulus devlet mantığına ve büyük güçlerin güvenlik tanımına entegre etmekle sınırlı kalırsa, onları bağımsız herhangi bir İslami siyasi misyondan uzaklaştırabilir. Bu temelde arzu edilen alternatif, Moskova formatına veya benzeri çerçevelere bel bağlamak değil, aksine meşruiyetini, güvenliğini ve dış politikasını İslam ideoloji ve risaleti temelinde belirleyen bir bir nizam olan Raşidi Hilafeti kurmaktır.

Hizb-ut Tahrir Merkezi Medya Ofisi İçin Yazan

Yusuf Arslan - Afganistan